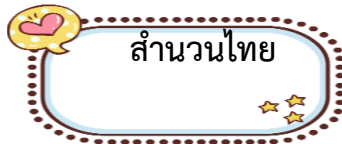

ใบความรู้เรื่อง สำนวนไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง วิชาล้วนชวนตรองตรี เรื่อง ฝึกฝนการใช้ถ้อยคำสำนวน (๒)
รายวิชา ภาษาไทย ๖ รหัสวิชา ท ๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๑. ความหมายของสำนวน

สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่กระชับรัด คมคายกินใจผู้ฟัง ไพเราะสละสลวยและมีความหมายลึกซึ้งเป็นที่รู้จักกันทั่วไป สำนวนในที่นี้รวมถึง สุภาษิต ภาษิต และคำพังเพยด้วย

๒. คุณค่าของสำนวน

๑) ใช้สื่อสารได้รวดเร็ว กระชับและประหยัดเวลา เมื่อใช้แล้วเข้าใจความหมายได้ทันที ไม่ต้องอธิบายความให้ยืดเยื้อ

๒) ช่วยเน้นความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๓) โน้มน้าวใจให้ปฏิบัติหรือมีค่านิยมตามที่สังคมปรารถนา

๔) สะท้อนให้เห็นค่านิยม สภาพของสังคมไทยในแง่มุมต่าง ๆ

๕) มีประโยชน์ด้านการใช้ภาษา เช่น การผูกถ้อยคำ การเรียงประโยค

๓. การพิจารณาสำนวน

๑) จำนวนคำ

สำนวนอาจมีจำนวนคำตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไป บางสำนวนมีถึง ๑๒ คำ

สำนวนที่มี ๒ คำ เช่น แผลเก่า นกต่อ ตัดเชือก แกะดำ

สำนวนที่มี ๓ คำ เช่น นกสองหัว งอมพระราม เต่าหัวงู

สำนวนที่มี ๔ คำ เช่น ตบหัวลูบหลัง เคียงบ่าเคียงไหล่ เข้าด้ายเข้าเข็ม อ้อยเข้าปากข้าง

สำนวนที่มี ๕ คำ เช่น น้ำขึ้นให้รีบตัก หนูดกถึงข้าวสาร ทำคุณบูชาโทษ ได้ทีชีแพะไล่

สำนวนที่มี ๖ คำ เช่น หนีเสือปะจระเข้ กระจุกสันหลังของชาติ อัญญาชื้อขนมาย

ปลากระตี่ได้น้ำ

สำนวนที่มี ๗ คำ เช่น งมเข็มในมหาสมุทร ช่มเขาโคชินให้กินหญ้า

กินบนเรือนขึ้นบนหลังคา

สำนวนที่มี ๘ คำ เช่น ซันกเป็นนกซี้ไม้เป็นไม้ เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม

มะกอกสามตะกร้าปาไม่ถูก

สำนวนที่มี ๙ คำ เช่น หมูเขาจะหามเอาคานเข้ามาสอด เสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้

สำนวนที่มี ๑๐ คำ เช่น คบคนให้ดูหน้า ซื่อผ้าให้ดูเนื้อ
น้ำมาปลากินมด น้ำลตมดกินปลา

สำนวนที่มี ๑๒ คำ เช่น ปลุกเรื่อนตามใจผู้อยู่ผูกอยู่ตามใจผู้นอน

๒) เสียงสัมผัส

สำนวนบางสำนวนมีเสียงสัมผัสกัน เช่น

คอขาดบาดตาย ทรัพย์ในดินสิ้นในน้ำ
จงหองพองชน น้ำฟุ้งเรือเสื่อฟุ้งป่า
ศึกเหนือเสือใต้ หมอบราบคาบแก้ว

สำนวนบางสำนวนไม่มีเสียงสัมผัส เช่น

คมในฝัก น้ำขึ้นให้รีบตัก
แพะรับบาป น้ำท่วมปาก
เกลือเป็นหนอน ตำน้าพริกละลายแม่น้ำ

๓) สำนวนที่มีลักษณะเป็นกลุ่มคำหรือประโยค

สำนวนบางสำนวนมีลักษณะเป็นกลุ่มคำ เช่น
ขมั้นกับปูน ร่มโพธิ์ร่มไทร
หมูในอวย กระจุกสันหลังของชาติ

สำนวนบางสำนวนมีลักษณะเป็นประโยค เช่น
กาคาบพริก น้ำลตต่อผุด
ดินพอกหางหมู งูกินหาง

๔. การใช้สำนวน

หลักการใช้สำนวน คือใช้ให้ตรงกับความหมาย เช่น

- หมู่สาวคู่นี้เหมาะสมกันราวกิ่งทองใบหยก
- เธอนี้ทำตื่นตกอกตกใจเป็นกระต่ายตื่นตูมไปได้
- รักกันชอบกันก็ต้องเข้าตามตรอกออกตามประตู
- คุณตอบอย่างนั้นเขาเรียกว่าตอบอย่างกำปั้นทุบดิน
- พ่อแม่หวังจะฝากผีฝากไข้กับลูก

๕. ตัวอย่างสำนวน

๑) สำนวนเกี่ยวกับพืช

กลมเป็นลูกมะนาว - หลบหลีกได้คล่อง
ขิงก็ราขาก้แรง - ต่างไม่ยอมลดละกัน
ตาเป็นสับประรด - มีพวกคอยสอดส่องเหตุการณ์ให้
แตงเถาตาย - หญิงม่ายที่มีอายุมาก

๒) สำนวนที่เกี่ยวกับสัตว์

กระต่ายขาเดียว - ยืนกรานไม่ยอมรับ

กินน้ำเห็นปลิง - รู้สึกตะขิดตะขวงใจ

จมูกมด - รู้ทันเหตุการณ์

กิ้งก่าได้ทอง - คนที่ได้ดีแล้วลืมตัว

๓) สำนวนที่เกี่ยวกับการกระทำ

แกว่งเท้าหาเสี้ยน - หาเรื่องเดือดร้อนใส่ตัว

ชายหาบหญิงคอน - ช่วยกันทำมาหากิน

ขนทรายเข้าวัด - ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

บุกป่าฝ่าดง - ต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ

๔) สำนวนที่มาจากนิทานหรือวรรณคดี

กระต่ายตื่นตูม - ตื่นตกใจโดยไม่สำรวจให้ถ่องแท้

ดอกพิกุลร่วง - อាកารนิ่งไม่พูด

เห็นกงจักรเป็นดอกบัว - เห็นผิดเป็นชอบ

ทรพี - คนอกตัญญู

